

21. YÜZYIL İLETİŞİM ÇAĞININ YAŞAYAN DÂHİSİ: SLOVAJ ŽIŽEK

THE LIVING GENIUS OF THE 21st CENTURY: SLOVAJ ŽIŽEK

Nurdan AKINER*
M. Bilal ARIK*

ÖZET

Medya tarafından “Kültürel Teori”nin “Elvis’i” ve “Marx’ın erkek kardeşi” gibi karikatürize ifadelerle tanımlanan Slavoj Žižek’in kitle kültürü ve politika hakkında uzmanlaşmış olmasına rağmen uluslararası tüm olaylara karşı ilgisi vardır. Žižek’i diğer kuramcılardan ayıran en temel özelliği onun yaşıyor ve bundan dolayı hakkındaki tüm sorulara cevap verebilecek konumda olması. Jacques Derrida hayattayken, çalışmalarını derleme ve yaptıkları araştırmalarında çalışmalarını kaynak gösterme çabalarından dolayı insanların kendisini ölü gibi hissettirdiklerini söylemişti. International Journal of Žižek Studies 2007’den bu yana yayımlanan akademik bir dergidir. Žižek ise bu dergi aracılığıyla insanların kendi çalışmaları hakkında düşüncelerini, eleştirmelerini ve üretmelerini teşvik etmekte. Kendi deyimiyle tezlerine yapılan her tür saldırıya karşı savunmada. Amerikan Başkanı Nixon “Bu nasıl kıyafet?” deyip Elvis’le dalga geçmeye kalkıştığında aldığı cevap “Sayın Başkan siz kendi şovunuzu yapın, ben de kendimkini” olmuştur. Žižek medya, kültür ve siyaset alanlarındaki sıcak noktalara bodoslama dalıp, tıpkı Rock’n Roll’un efsanevi kralı Elvis Presley gibi şovunu yapıp çıkıyor.

Anahtar Kelimeler: Žižek, medya, kültür, siyaset.

ABSTRACT

Caricaturized by the media as the “Elvis of Cultural Theory” and “Marx’s brother”, Slavoj Žižek has become an expert in mass culture and politics, maintaining a strong interest in international matters nevertheless. The most vital characteristic which sets him apart from other theorists is that he is alive and thus able to answer all questions that concern him. During his time, Jacques Derrida’s efforts to compile his works and prove his research, he claimed, had resulted in the people feeling that he was already deceased. The International Journal of Žižek Studies is a refereed journal publishing issues since 2007. With the aid of this journal Žižek encourages his readers to think about, discuss and produce their own work. He readily defends his arguments in the face of all opposition. When U.S. President Nixon tried to ridicule Elvis by asking, “What’s with the outfit?” the response produced was “Mr. President, you mind your own show and I will mind mine”. Žižek nose-dives into the hottest topics in culture and politics just like the legendary King of Rock’n Roll Elvis Presley: does its own show and sings off.

Keywords: Žižek, media, culture, politics.

* Doç. Dr. Akdeniz Üniversitesi İletişim Fakültesi RTS Bölümü, E-mail: nurdanakiner@yahoo.com.

* Prof. Dr. Akdeniz Üniversitesi İletişim Fakültesi RTS Bölümü, E-mail: bilalarik@yahoo.co.uk

GİRİŞ

Slavoj Žižek felsefeden, Freudcu ve Lacancı psikanalize, teoloji, film, opera ve radikal politik yaklaşımlara kadar pek çok farklı alanda 20 dile çevrilmiş 60'ı aşkın kitabın yazarıdır. Yugoslavya'dan 1990 yılında ayrılarak bağımsızlığını ilan eden Slovenya'nın ilk demokratik seçimlerinde devlet başkanlığı için adaylığını koymuş, ancak kıl payı farkla kaybetmiştir. Yine de umutludur ve röportajları sırasında akıllara kazanan en önemli sözü "komünizm kazanacak"tır (communism will win). Felsefenin haşarı çocuğu İngilizce olarak kaleme aldığı ilk eseri İdeolojinin Yüce Nesnesi (The Sublime Object of Ideology) çalışmaları'nın mihenk taşıdır. Žižek metinler arası okumayı kendine has bir tarzda ve inanılmaz şekilde kullanır. Eserleriyle insanoğlunun hayatını, bugünkü çağı aydınlatmaya, anlamları dırmaaya çalışır.

Slavoj Žižek, 21 Mart 1949 yılında, Sosyalist Slovenya Cumhuriyeti'nde bugünkü Slovenya Cumhuriyeti'nin başkenti Lubyana'da doğdu. Üniversite eğitimine sosyoloji ve felsefe alanında başladı. Yüksek lisansını (1975) felsefe alanında, doktora derecesini de (1981) yine felsefe alanında Lubyana Sanat Fakültesi Felsefe Bölümü'nde tamamladı. Bu eğitim sırasında özellikle Alman idealist felsefesi üzerinde durdu ve daha sonra Paris Üniversitesi'nde psikanaliz alanında çalıştı. İkinci doktorasını da Paris Üniversitesi'nde psikanaliz alanında 1985 yılında tamamladı. Bu dönemde Jacques Lacan'ın asistanı, damadı ve başlıca takipçisi olan Jacques Alain Miller ile çalıştı. Düşüncelerini 1970'lerin ilk yarısında şekillendiren Fransız düşünürler Lacan, Derrida ve Foucault oldu. Özel-

likle Lacancı psikanaliz üzerine yoğunlaştı ve Mladen Dolar, Alenka Zupancic, Reneta Salecl gibi isimlerle birlikte etkili bir entelektüel grup oluşturdu (Rigel vd., 2003: 313).

Kıta Avrupası felsefesine (Descartes, Kant, Hegel, Marx) ilişkin sahip oldukları ortak temel, Lacancı psikanalize duydukları ilgi ve her birini amansızca diğerinin terimleriyle açıklama isteği grubun başlıca özellikleriydi. Ayrıca ideoloji ve popüler kültüre olan ilgileri de onları birleştirmekteydi. Žižek tarafından hazırlanan yayınların birçoğu, Sloven arkadaşlarının çalışmalarından örnekleri içerir. Žižek gibi onlar da birçok Avrupa dilini ana dilleriymiş gibi konuşabilen, Hegel ve Lacan'ı Almanca ve Fransızca orijinallerinden okuyabilen, kozmopolit bir kültüre sahip dil uzmanlarıydılar. Çalışmalarının çoğu, Žižek'inkiler gibi birçok dile çevrilmişti. Orijinal olarak Slovence basılan bu çalışmalar genellikle kendilerinin çıkardığı "Problemi" dergisinde ve "Analecta" kitap dizisinde yayınlanmaktaydı. Žižek'in diğer Sloven Lacancılarından daha fazla öne çıkması onlardan kopmasıyla sonuçlandı. Žižek psikanaliz ile sinema eleştirisini, felsefe ile popüler kültürü, ideoloji teorisi ile politik gündemi bir arada okumaya dönük bir düşünce girişimi içinde oldu (Wright & Wright, 1999:1-3).

Yurt dışı deneyimlerini kazandığı süreçte 1982 yılında Paris VIII Üniversitesi'nde yaptığı ikinci doktora çalışmasıyla başladı. 1991 yılında Buffalo'da Sanat ve Psikanaliz Çalışmaları Merkezi'nde, 1992 yılında Minnesota Üniversitesi Karşılaştırmalı Edebiyat Bölümü'nde, 1993 yılında New Orleans Tulane Üniversitesi'nde, 1994 yılında New York Cardozo Hukuk Okulu'nda, 1995 yılında Colum-

bia Üniversitesi'nde, 1996 yılında Princeton Üniversitesi'nde ve 1997'de New York New School Sosyal Araştırmalar Bölümü'nde ve 1998 yılında Michigan Üniversitesi'nde konuk öğretim üyesi olarak çalıştı (Rigel vd., 2003: 314).

Žižek'in büyük bir sosyal kuramcı olarak uluslararası alanda tanınması 1989'da İngilizce basılan ilk kitabı *The Sublime Object of Ideology*'yle gerçekleşti. İletişim alanında Žižek, yaptığı film analizleri ile tanınıyor. Ayrıca, kendisi hakkında yapılan "Žižek" adlı bir belgesel vardır. Sürükleyici ve bilgi dolu Žižek! belgeseli, aykırı kişiliği ve gizemli yapıtlarıyla "Kültürel Çalışmaların Elvis'i" ya da "Tek Kişilik Kültür Mültür İnsanı" olarak tanımlanan bu eşsiz akademisyen-yazarı konu alıyor. Astra Taylor'ın yönettiği 2005 ABD yapımı Žižek!, saygıdeğer ve korkusuz düşünürün, New York'taki seminerlerden Buenos Aires sokaklarına hatta Lubyana, Slovenya'daki evine kadar, dünyanın bir ucundan diğerine süren koşuşturmasını adım adım izliyor (Harpham, 2003: 455).

Üç bölümden oluşan "The Pervert's Guide to Cinema" belgeseli İngiliz dijital televizyon kanalı More4'da Temmuz 2006'da yayınlandı. Düşünürün sevdiği ve önerdiği filmler Hero'dan Korkunç Ivan'a kadar çeşitlilik göstermektedir. Çağdaş felsefenin görmezden gelinmeyecek önemli bir ismidir (NTVMSNBC, 2006).

Žižek'in akademik kariyerinde ilerlemesi 1970'lerin Yugoslavya'sında engellenmişti. 1975'te yüksek lisans tezi kabul edilmedi ve Lubyana Üniversitesi'nde bir yer sahibi olması da önlendi. Bunu izleyen yıllarda Yugoslav Ordusu'nda görev aldı. Yugoslavya'nın parçalanmasından sonra Slovenya'nın bağımsızlığı ve tota-

liter rejimin yıkılması süreçlerine aktif olarak katıldı. 1990 yılındaki Slovenya cumhurbaşkanlığı seçimlerine Slovenya Liberal Demokrasi Partisi'nden aday olarak katıldı ve seçimi çok az farkla kaybetti. Eserleri, temel olarak yazdığı iki dil olan İngilizce ve Fransızcanın yanı sıra Almanca, Japonca, Portekizce, İspanyolca ve İsveç diline çevrilmektedir (Harpham, 2003: 456).

Žižek, popüler kültür çalışmalarıyla da bilinir. Amerikalı filozof ve cinsiyet kuramcısı Judith Butler ile ciddi bir tartışma yürüttü. Bugün tartıştığı başlıca muhabatı, Fransız Marksist Althusser'in öğrencisi ve ateşli bir anti-kapitalist olan Fransız filozof Alain Badiou'dur. Bu arada 1979'dan bu yana, kendisine ders verilmemesine, çalışmalarına yardım etmesi ve yetiştirmesi için araştırma asistanı bile olmamasına rağmen, Lubyana Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde öğretim üyeliğini sürdürmektedir. Londra Üniversitesi, Birkbeck İnsan Bilimleri Merkezi'nin uluslararası yöneticisidir. İlk evliliğini Lubyana Üniversitesi'nden Renata Salecl ile yapan Žižek, ikinci evliliğini 2004 yılında "o entelektüel bir model" diye tanımladığı 26 yaşındaki Arjantinli model Analia Hounie ile gerçekleştirdi (The Guardian, 2011).

1. ŽİŽEK'İN ETKİLENDİĞİ DÜŞÜNÜRLER VE ONTOLOJİSİ

Günceli yakalaması, sözünü sakınmaması, alaycı tavrı, eserleri ve birçok özelliğiyle Žižek benzerlerinden sıyrılır. Katıldığı konferanslar, programlar ve diğer etkinliklerde aykırılığını görmek çok kolaydır. Bu kadar üretken bir yazar olmasına rağmen bir takım endişeleri vardır. Kendisine yöneltilen eleştirilerin ba-

şında sıkça yazması neticesinde tekrara düştüğü ve kendi kendini doğrulama çabası içinde olduğu gelir. Özellikle kendini haklı gösterme çabası içinde birçok alakasız konu üzerinde çalıştığını düşünenler de vardır. Žižek birçok konuda yazarken, yapıtlarının en çok katkıda bulunduğu alanlar psikanaliz ve felsefedir. Žižek'in düşünsel yapısında etkili olan düşünürler George Wilhelm Friedrich Hegel, Lacan, Karl Marx, Sigmund Freud, Immanuel Kant, Soren Kierkegaard, Blaise Pascal, Martin Heidegger, Theodor Adorno, Friedrich Schelling ve Josef Stalin'dir.

Çalışmalarında kuramsal-felsefi alanda yoğunlaşmış ve Freud'u yeni bir tarzla temellendirmeye yönelmiştir. Lacan'ın, sözdizimsel olarak karmaşık ve kelime oyunları, dolambaçlı sözlerle, belirsiz imalarla ve yabancı terimlerle dolu yazıları, konuşmamıza dadanan boşluklar için yorulmak bilmez (isteksizlik yaratan) bir delildir. Žižek'in ifadesiyle Lacan'ı anlamının tek yolu, çalışmalarına aynı travmatik inatçı çekirdeği yakalama girişimlerinin bir dizilimi olarak yaklaşmaktır (Kay, 2006:11). Žižek'in düşüncelerini anlamak, yazılarını tahlil etmek Lacan'a göre daha kolaydır. Lacan güç bir yazardır bu bakımdan, ama Lacan'ın yazmaktan çok konuşmuş olduğunu da belirtmek gerekir. Onun yazıları daha çok öğrencileri ve izleyicilerinin tuttuğu notlar ve kayıtlardan oluşur. Konuşmaları, daha doğrusu seminerleriyle ünlüdür.

Žižek, Lacan'ın hayat tarzını benimsemez ama buna rağmen düşünsel anlamda Lacan'ı pek eleştirmez. Daha çok fikirleri üzerinde yoğunlaşan takipçileri, O'nun sosyetik yaşam tarzı ve çalkantılı özel hayatından dolayı biraz mesafelidirler. Lacan, bir post-freudyendir ve psikanalizi dil üzerinden çözümlemelere katmıştır.

Lacan, fikirlerini Freud'a yanıt olarak geliştirmiştir fakat Hegel'in her ikisi üzerindeki mirasını görmezlikten gelmiştir. Freud'un izinden giden Lacan, psikanalizi dile uygulayan ilk bilim adamı olmuştur. Film çözümlemelerinde de psikanalizi kullanan Lacan, meslektaşlarıyla bazı filmleri beraber izleyerek karşılıklı bir tartışma ortamında fikir alışverişinde bulunmuştur.

Film çözümlemeleri yapan Žižek de, Lacan'ın geliştirdiği metotları klinik çalışmaların dışına alarak, popüler kültüre ve sinemaya kendine has bir şekilde uyarlamıştır. Lacan, dil ve iletişim alanlarında da çalışmalar yapmış ve insan yaşamı içindeki doğum-ölüm süreci içindeki yerlerine değinmiştir. Lacan'a göre dil toplumsallığı, kültürü ve dolayısıyla da bunları ifade eden yasa ve yasakları taşır. Dolayısıyla dil aracılığıyla, yani simgesel sistem aracılığıyla kültürel düzene dâhil olan insan yavrusu, daha farkında olmadığı ve hiçbir şeye karar veremediği bir evrede, bu düzen (simgesellik) tarafından biçimlendirilecek, onun en temel değer yargılarını ve unsurlarını içselleştirecek ve bu yolla insan olmalığa adım atacaktır. Dilin simgesel sistemine geçiş, burada kültürel düzene geçmekle aynı anlama gelmektedir. Biyolojik bir canlı olmaktan düşünebilen bir canlı olmaya doğru bu geçişte, birey-özne kültürel bir kod olarak kodlanmış olur (Tura, 1995:65-72).

Burada dilin insan yaşamındaki evrimleşmeye katkısından bahsetmiş ve insanlık bilinci oluşumundaki etkisinden bahsedilmiştir. Et ve kemik dışında başka bir özelliğe sahip olma aşamasında dilin etkinliği kaçınılmazdır insan üzerinde. Žižek, Hegel ve Lacan'ı bir arada okuyarak ana yönünü koruyan ama felsefi, tarihsel ve politik bir çalışma alanına da zemin ha-

zırlamıştır. Hegel'in de kendisinde var olan çılgınlığa sahip olduğunu düşünür. Žižek ise Freud'u çoğunlukla ihmal eder. Ancak Hegel'i, Lacan'ın düşüncesinin en önemli müjdecisi ve referans noktası olarak konumlandırır. Bu, Žižek'in, Hegel'i, standart pratiğin dışında, Lacancı anlamda simgeselin ve gerçeğin filozofu olarak okumasıyla sonuçlandı; aynı zamanda Lacan'ın simgesel ve gerçek üzerine düşüncelerinin anlaşılması yolunda önemli bir adım oluşturdu. O özellikle, Hegel'i bir psikanalitik filozofa dönüştürürken, aynı zamanda psikanalizi de rasyonalist bir metafizik olarak okumaktadır. Lacan ve Hegel arasındaki bu yakınlaşma Žižek'in ikisi üzerine aynı anda pek çok önemli temayı geliştirmesini sağladı (Kay, 2006: 27-35).

Žižek'in etkilendiği önemli filozoflardan biri de Karl Marx'tır. Marx, ortaya attığı düşünceler sistemiyle Marksizm'in de temelini oluşturmuştur. Marx'ın fikirleri daha sonra Žižek dâhil birçok filozofa ve devlet adamlarına ilham kaynağı olmuştur. Temeli materyalizme dayanan bu kuram Komünizm gibi bir yapının temelini atmıştır. Žižek, kendini sosyalist, ateist ve hepsinden önce Marksist olarak tanımlar. Kitaplarında, makalelerinde ve konuşmalarında Marx'ı sürekli dillendirir.

Frankfurt Okulu kurucularından Theodor Adorno da Žižek'in felsefe hayatında önemli bir konuma sahiptir. Bilindiği üzere Frankfurt Okulu'nu oluşturan isimler eleştirel yapılarıyla ön plana çıkmışlardır. Var olanın yerine konulabilecek yeni öğretilerin üretiminde bulunan bu sistem, Žižek'e de ilham kaynağı olmuştur. Çünkü Žižek, günümüz felsefesinin en sivri dilli, sözünü sakınmayan ve öneriler sunan eleştirel yapıya sahip bir kişi-

liktir. Özellikle Avrupa ve Amerika Birleşik Devletleri'nin son dönemlerdeki siyasal ve ekonomik politikalarının karşısındaki duruşuyla bunu kanıtladığını söyleyebiliriz.

Žižek'in ontolojisi şahsına özgü bir materyalizmdir. Diyalektik materyalizm geleneği içinde kuram oluştururken, düşüncenin var olan sistemleri içerisindeki devamsızlıkları ve çelişkilerine vurgu yaparak ontoloji ve epistemolojinin çağdaş kuramlarıyla bağlantılar kurar. Deleuze ve Alain Badiou gibi, Žižek hem bilincin materyalist temeline hem de düşüncenin "özerklik ve yararlılığına" sahip çıkan bir kuram dile getirir.

2. ETİK VE AHLAK KAVRAMLARININ AYRIMI

Ülkemizde 2003 yılında yayımlanan Türkçe baskısındaki adıyla Paralaks (The Parallax View) adlı eseri Žižek'in en derin ontolojik yorumlama çalışmasıdır. Žižek ontolojinin farklı yüzlerinin idealist ve materyalist anlamlandırmalar açısından karşılaştırmalarını yapmaktadır. Kitabının önsözünde etik ve ahlak kavramlarının ayrımını şu sözlerle dile getirir: "Bana sık sık soruyorlar: kitaplarınızda nasıl bir etik savunuyorsunuz; bütün hepsinde ortak olan bir etik tutum var mı? İşte yanıtım: evet, var, ahlaktan yoksun bir etik savunuyorum ama Nietzsche'nin bizi kendimize sadık kalmaya, iyinin ve kötünün ötesindeki seçilmiş yolumuzda ısrar etmeye çağıran ahlaksız etiği değil. Ahlak benim diğer insanlarla olan ilişkilerimin simetrisiyle ilgilidir; onun sıfır seviye kuralı "benim sana yapmamı istemediğin şeyi bana yapma"dır; etikse, tersine, benim kendimle tutarlılığım, kendi arzuma bağlılığım ile ilgilidir. Fakat etikle

ahlakı ayırmak için tümüyle farklı bir yol daha var: Friedrich Schiller'in naiflye duygusal karşıtlığı çizgisinde bir yol. Ahlak "duygusaldır", ötekilerini (sadece), ötekilerinin gözüyle kendime baktığımda, iyi olan kendimi sevmem anlamında içerir; etikse, tersine, naiftir: yapmam gereken şeyi yapılması gerektiği için yaparım, iyiliğim yüzünden değil. Bu naiflik düşünümüllüğü dışlamaz, hatta insanın yaptığı şeye karşı soğuk, katı bir mesafesi olmasına izin verir (Žižek, 2003:IX-X)".

Žižek bu durumu açıklarken Ágota Kristóf'un Defter-Kanıt-Üçüncü Yalan adlı üçlemesinin ilk cildi olan Defter'den alıntı yapar. Kitap İkinci Dünya Savaşı'nın son ve komünizmin ilk yıllarında, büyükanneleriyle birlikte küçük bir Macar kasabasında yaşayan ikiz iki çocuğun öyküsünü anlatır. İkizler tümüyle ahlaksızdır – yalan söylüyor, şantaj yapıyor, öldürüyorlar – yine de, en saf haliyle otantik bir etik naifliği cisimlendirirler. Bir gün ormanda aç bir asker kaçağıyla karşılaşır ve istediği birtakım şeyleri ona getirirler. Yemek ve battaniyeyle geri geldikleri zaman asker onlara şöyle der: "Çok iyisiniz." Onlar da yanıt verir: "İyi olmaya çalışmıyoruz. Bunları sana getirdik çünkü kesinlikle ihtiyacın var. Hepsi bu". Žižek, bu örneği Hıristiyan etik tutumu ile ilgili olarak verir ve ekler: "Hıristiyan etik tutumu diye bir şey varsa, bu şudur: komşularının talepleri ne kadar tuhaf olursa olsun, ikizler naifçe bu talepleri karşılamaya çalışır".

3.HIRİSTİYANLIK VE İSLAM YORUMU

Hıristiyanlık ve İslam üzerine de yazılar kaleme alan Žižek kendisini ateist olarak tanıtır ancak tam da bu noktada yine du-

raksamaz. Hıristiyanlıkta olumlu bulunduğu şeylerin kiliseler ve benzeri ibadet yerleri olduğunu söyler, bu gibi alanların kültürel alanlara dönüşmesini onaylar (Žižek, 2008:660): "Leninist kısmı söylemeye çalıştım. Ben, mücadele veren, savaşan bir ateistim. Benim eğilimlerim hemen hemen Maoist. Kiliseler, küçük sığınak yerlerine ya da kültür saraylarına dönüştürülmelidirler. Ancak, gizemli olarak, dini açıdan Hıristiyanlığın yaptığı şey yeniden doğma fikrini bize vermiş olmasındı. Putperest kader anlayışına karşı olarak, Hıristiyanlık, radikal bir başlangıcın olabirirliğini sundu. Yeni bir ahlak sundu: "İyi bir kral, iyi bir hizmetçi..." gibi toplumdaki statümüze göre görevlerimizi yapmak değil, onun yerine birey olarak kim olduğumuzdan çok evrensellığe doğru direkt bir erişim olanağının sunulmasıydı. Bu müthiş bir şey ve beni ilgilendiren tek yönü de bu. Tabii ki bu daha sonra laik filozoflar ve ilerici düşünürler tarafından ele alındı. Gerçekte ben, en alt düzeyde bile olsa, kiliseyi bir kuruluş olarak savunmuyorum".

Žižek medeniyetler ittifakının palavra olduğunu düşünmektedir. İstenilen hoşgörünün aslında ikiyüzlülük olduğunu söyler ve sorunların çözümünde sahte gülmsemeler veya abartılı hoşgörü tavırları değil, sorunların ve hoşgörüsüzlüklerin dürüstçe paylaşılması gerektiğinden bahseder. Özellikle tüm dünyanın ortak sorununu haline gelen ırkçılığa da bu şekilde yaklaşılması gerektiğine inanır: "Hoşgörü, sanki "öteki" hakkında yapılacak ve denilecek başka hiçbir şey yok, o yüzden elimizde tek kalan ona hoşgörü göstermektir anlayışı ayrımcılığa bir çözüm olmaz. Dünya üzerinde çeşitli nedenlerden baş gösteren etnik, dini, mezhep ve birçok ayrımcılığın aslında hoşgöründen

beslendiğini iddia eder Žižek. Hoşgörünün ayrımcılığı normalleştirdiğini ve çözüm yollarını tıkadığını ısrarla vurgular.

Medeniyetler çatışması denilen suni gerginliğin nasıl alt edileceğini şöyle açıklar (Žižek, 2008: 661-668):

“Burada ‘medeniyetler çatışması’ fikrinin kısmen doğru olduğu ortaya çıkmaktadır. Ortalama Amerikalılarının şaşkınlığına şahit olun: “Bu insanların kendi hayatlarını böylesine hiçe saymaları nasıl mümkün olabilir?” Bu şaşkınlığın, madalyonun, acı olan öte yüzü, biz Birinci Dünya'da yaşayanların gitgide kamusal ya da evrensel bir neden/amaç uğruna insanların neden hayatlarını feda etmeye hazır olduklarını hayal bile edemememiz değil midir? Bu olayın ekonomi, ideoloji, siyaset ve savaş açısından ne gibi sonuçlar getireceğini kestiremesek de, şu ana kadar kendini bu gibi şiddet eylemlerinden muaf bir ada olarak algılayan ve benzer olayları TV ekranının korunaklı mesafesinden izleyen ABD; şiddete birinciden, direkt olarak maruz kalmıştır. Şimdiki soru şudur: Amerikalılar kendi korunaklı alanlarına, çekilip onu daha da güçlendirmeye mi çalışacaklar, yoksa o alandan dışarı adım atma riskini göz önüne mi alacaklar? Yani Amerika ya “Bu neden bize oldu? Bu tür şeyler burada olmazdı!” tavrını koruyarak tehditkâr dışarıya karşı daha da saldırganlaşacak; ya da “Bu tür bir şey burada olmamalıydı!” tavrı yerine “Bu tür bir şey hiçbir yerde olmamalı!”yı benimseyip kendisini ‘dış dünya’dan ayıran fantazmatik ekrandan çıkıp gerçek dünyaya varmayı kabul edecek. Amerika’nın ‘tarihten izinli’ olması bir sahtekârlıktı: Amerika’da huzurun olması başka yerlerde felaketlerin olmasına bağlıydı. Bu bakımdan bu bombalamalar-

dan alınacak gerçek ders oldukça açık aslında: bu tip olayların burada tekrar olmasını sağlamanın tek yolu başka yerde devam etmesini engellemektir”.

4. AVRUPA BİRLİĞİ VE TÜRKİYE: “TÜRKİYE’YE YÖNELİK ELEŞTİRİLER HAKSIZLIK”

Batı’nın ikiyüzlü olduğunu her daim belirten Žižek, birçok alanda Türkiye’ye yönelik sert eleştirilerin haksızlık içerdiğini belirtmiştir. Özellikle Kürt sorunu, AB üyelik çabaları ve sınır ötesi operasyonları üzerinde duran Žižek, Avrupa’nın öncelikle kendi içinde bulunan insan hakları ihlallerine ve diğer olumsuzluklara bakmaları gerektiğine değinmiştir. AB sürecini hızlandıran Türkiye’nin kurucu ülkelerdeki referandum yoklamalarında istenilmemesinin, halkın “göçmen emeğine hayır veya kültürel tehlikeye hayır” tepkilerine indirgenliğini belirtir. Fakat bu sorunun aslında tamamen AB devletlerinin zihin bulanıklığıyla ilişkilendirilmesi gerektiğini belirtir Žižek. Bunun dışında Kürtler’e yönelik haksızlık veya insan hakları sicilinin kötülüğü de ön plandadır: “Türkiye'nin Batı'nın bu gül gibi mutabakatının kenarındaki diken olmasının ilk örneği de değil bu. Bugün AB'nin krizi, büyük ölçüde bu müstakbel üyesinden kaynaklanıyor. Anketlere göre Fransa ve Hollanda'daki referandumlarda sonucun 'hayır' çıkmasının en büyük nedeni Türkiye'nin üyeliğine karşıtlıktı. “Hayır” sağcı, popülist, halk yardakçısı kavramlarla (kültürümüze yönelik tehdide hayır, göçmen emeğine hayır) veya liberal-çok kültürcü kavramlarla temellendirilebilir”. Žižek’e göre Türk sorunu (AB'nin Türkiye ile ne yapacağı konusundaki tereddüdü) aslında Türkiye ile değil,

bizzat AB'nin kafa karışıklığı ile ilgili bir husus (Žižek, 2006: 551). Bu noktada biraz da Türkiye'yi Avrupa ülkelerinin yem olarak göremeyeceği ya da kendi zaafılarını saklayamayacağı ön görüşü ortaya çıkmaktadır. "Türkiye, sen şöyle şöyle yaptın!" diyebilmeleri, Türkiye'ye insan hakları dersleri verebilmeleri için önce kendilerine bakmaları gerek. Avrupa Birliği'ne üye ülkelerin önce kendi ülkelerinde eşcinsellere, feministlere, azınlıklara, örneğin Basklara yönelik insan hakları ihlallerini düzeltmeleri gerekmektedir. Žižek'e göre aksi takdirde bu iğrenç bir ikiyüzlülük olur (Žižek, 2006: 572). Žižek eleştirel yaklaşımlarda bulunurken daha dikkatli olmak gerektiğini "pozisyon alma" kavramından yola çıkarak şöyle dile getirir (Žižek, 2009: 45-47): "Babanız belli bir yaşa geldiğinizde size, "kızlarla oynaşma" derse bu aslında, "kızlarla oynaş ama başını derde sokma" demektir, siz de bunu yaparsınız. Aksi halde aptalsınızdır. Burada yapma derken, aslında "yap ama mevcut seçeneklerden en onaylanmış olanı seç" deniyor. Örneğin Stalin dönemindeyseniz ve Stalin hakkında iyi şeyler söylemezseniz, arkadaşlarınız sizi bir daha görmez. Oysaki Stalin'i eleştiren birini daha da abartılı şekilde eleştirmek, yani "Stalin gibi özel bir devlet adamını ve vatanseveri nasıl böyle eleştirirsin?" demek daha alaycı bir tavır. Bence iktidarı asıl korkutması gereken de bu! Yoksa herkesin bildiği şeyleri tekrar eden biri olmaktan kurtulamazsınız ve kimsenin dikkatini çekemezsiniz!"

5. İSLAMİ TERÖR KORKUSUYLA ÖNYARGILARIN TOPLUMSAL ARENADA HÂKİM OLUŞU

Slavoj Žižek, Irak'ın işgalini "The Iraqi

Borrowed Kettle (Ödünç Alınan Irak Çaydanlığı)" isimli kitabında kendi tarzıyla ele almıştır. Kitapta Amerika'nın entrikalarını, savaş altyapısını oluşturmalarını, imkânlarını nasıl kullandığını, müttefikleri buluşunu, medyayı yönetişini ve kamuoyunu oluşturmalarını ele alır. Kimi zaman alaylı bir şekilde kimi zamanda çok sert şekilde bunu yapmıştır. Düşükleri gülünç durumlarını ve tezatlıklarını apaçık öne sürmüş ve izlendiklerinin hissinin yönetimlerde uyandırmıştır. Dünya halklarının ilgisini çekmek ve ilgili kılmak mahiyetinde bakıldığında başarı sağlamıştır diyebiliriz. "Liberal sahtelik" bölümünde en kışkırtıcı beyanatlarını arka arkaya sıralar (Žižek, 2004:82-83): "Burada inanç atılımını başarma, küresel çemberin dışına çıkma isteği söz konusudur ve böylesi bir isteğin ekstrem ve dehşet verici ifadesi Vietnam savaşındaki yaygın olarak bilinen umulmadık olayda vardır. ABD ordusunun yerel bir köyü işgalinin ardından insani duyarlılıklarını ortaya koymak amacıyla doktorlar çocukların sol kollarına aşı yaparlar; ertesi gün köy yeniden Vietnamlılara geçtiğinde aşılana bütün çocukların sol kollarını keserler. Harfiyen izlenecek bir model olarak kabul etmek her ne kadar zor olsa da düşmanın her ne pahasına olursa olsun, tam da "insancıl" yardım çehresi içinde reddi, asli amaç çerçevesinde desteklenmelidir. Benzer şekilde Sendero Luminoso bir köyü ele geçirdiğinde orada bulunan asker ve polisleri öldürmekten daha çok, köylülere yardım etmek isteyen BM ve ABD tarım danışmanları ve sağlık görevlilerine odaklanmıştır. Saatler süren derslerin peşi sıra onları emperyalizmle işbirliklerini halka açık olarak itiraf etmeye zorlar ve hepsini kurşunlarlar. Bu prosedür vahşi olduğu

kadar doğru bir anlayışla sürdürülmüştü. Polis ya da ordu değil, gerçek tehlike onlardı, “doğru kılığında yalan söyledikleri için” onlar en hain düşmandı - ne kadar çok masumlarsa (onlar “gerçekten” köylülere yardım etmişlerdi) o kadar çok ABD'nin bir aracı olarak hizmet etmişlerdi. Bu şekilde, düşmana onun en iyi olduğu yerde, bize “içtenlikle yardım ettiği” noktada saldırmak doğru bir devrimci otonomi ve “egemenliği” ortaya koyar. Eğer bir kişi “düşmandan iyi olanı alalım, kötü olanı reddedelim hatta ona karşı mücadeleye edelim” tutumunu benimserse o zaten liberal “insancıl yardım” tuzağı içine düşmüş konumda olur”.

George W. Bush'un “Dünya kötüye karşı koymak için yeterli cesarete sahip mi değil mi?” sözü, var olan politik amacın profesyonelce maskelenmesidir. TÖBS (Terörist Önleme ve Bilgi Sistemi), Amerika'da terörist avlamada kullanılan bir sistem olarak geliştirilmiştir. Bu sisteme göre; Amerikalı şoförler, postacılar, kamu hizmetinde çalışanlar vs. herhangi bir şüphede resmi bir terörist bildirme raporu verebileceklerdir. Hatta bu raporlama sistemiyle mahalle aralarına kadar inilmiş, herhangi bir gariplik veya yabancı kişilerin gariplik hareketleri rapor edilebilmiştir. Irak Savaşı'yla beraber dile getirilen bir diğer husus ise uluslararası kuralların tekrar gözden geçirilmesi olmuştur. Büyük askeri güçleri elinde bulduranlar, kurallarını kendilerinin koyduğu ve oynadığı bir oyun sahnesindedir. Tam da burada oldukça ironik bir örnek verebiliriz. Amerikan yönetiminin, savaş suçlularını buldukları ülkelerden “Hague Savaş Suçları Mahkemesi'ne” teslim etmelerini isterken bu mahkemenin kendi vatandaşları üzerindeki yaptırımını yok sayması bu ironiye güzel bir örnek teşkil eder. Diğer

güçlü ülkeler de bu tür tezatlıklara düşmüşlerdir fakat maddi-manevi güçleri onları haksız kılmaya ve utandırmaya engel olmaktadır (Žižek, 2004:20-22).

New York'ta 22 Eylül 2003 tarihinde “İnsanlık için Terörizmle Savaş-Kötünün Kökleri Üzerine” başlıklı bir konferans düzenlendi. Amaçlanansa; terörizmin gerçek kaynaklarını ve köklerini terörle daha zayıf bağları olan faktörlerden ayırarak, terörizme karşı yeni küresel biçimleri tartışmaktı. Doğru nedenlere odaklanılırsa terörizme karşı daha etkin bir mücadeleden bahsedilebilir. Konferans, Nobel Barış Ödülü sahibi Prof Elie Wiesel ve Norveç Başbakanı'nın girişimleriyle, BM Norveç Elçiliği, Uluslararası Barış Akademisi tarafından organize edildi. İlk baktığımızda sıradan ve insanice bulabileceğimiz bu girişim aslında kendi içinde bir sürü trajikomik durum taşımaktadır. Buradaki tuhaflık ise kötünün kaynaklarının kötülüğü tartışmasıdır. Bu durumu özetlemek için verilen örnek gerçekten çok çarpıcıdır. Zengin bir kapitalist, yaşlanıp köşesine çekildiğinde müthiş bir vicdan azabı duyar yaptıkları için ve yüklü miktarda bir parayı bilge sayılan kişilere bağışlayarak, dünyadaki acının, sefaletin ve adaletsizliğin köklerini bulmalarını ister. İşte tam burada ortaya çıkan şey yaşlı kapitalistin araştırılmasını istediği sorunların sebebi ta kendisidir (Žižek, 2004:153).

Amerika'nın kuruluşundan itibaren başlayan bir dış politika anlayışı, zenginleşen ve askeri anlamda güçlenen sistemle beraber tüm dünyayı etkisi altına almıştır. Büyüyen sanayi ve ekonomiyle beraber ortaya çıkan enerji ve hammadde ihtiyacı Amerika'yı ülke sınırları dışına çıkmak zorunda bırakmıştır. I. Dünya Savaşı ile başlayan ve II. Dünya Savaşı'yla devam

eden süreçte Amerika, dünya platformunda kendini göstermeye başlamış ve yakın gelecekte dünya siyasetinde etkin rol alacağına sinyallerini vermiştir. Başarısız bir Vietnam çıkarması, Rusya ile yıllarca süren soğuk savaş dönemi, Latin Amerika ülkeleriyle zaman zaman alevlenen sürtüşmeler, Orta Doğu ülkelerine nüfuz etme girişimleri, Körfez Savaşları, 11 Eylül saldırıları ve akabinde Afganistan ile Irak'ın işgal süreci; Amerika'nın kısa ama bir hayli hareketli tarihini oluşturuyor. Bu cümleye bir kanıt göstermek gerekirse aşağıdaki kronolojik listeye göz atmak yeterli olacaktır (Akıner, 2004: 111-113).

- Çin- 1945
- Kore ve Çin- 1950-1953 (Kore Savaşı)
- Guatemala- 1954
- Endonezya- 1958
- Küba- 1959-1961
- Guatemala- 1960
- Kongo- 1964
- Peru- 1965
- Laos- 1964-1973
- Vietnam- 1961-1973
- Kamboçya- 1969-1970
- Guatemala- 1967-1969
- Grenada- 1983
- Lübnan- 1983-1984 (Lübnan ve Suriye hedefleri)
- Libya- 1986
- El Salvador- 1980'li yıllar
- Nikaragua- 1980'li yıllar
- İran- 1987
- Panama- 1989
- Irak- 1991-1998-1999-2000-2003
- Kuveyt- 1991
- Somali- 1993
- Bosna- 1994-1995
- Sudan- 1998

• Afganistan- 1998-2001

• Yugoslavya- 1999

Özellikle 11 Eylül saldırıları sonunda ortada bir fail arama ve bu faili Müslüman coğrafyasında arama gayretleri, saldırıların Amerika'nın kendi planları dâhilinde olduğu şüphesini uyandırmıştır. Elbette ki bu şüpheler sadece şüphe olarak hafızamızda kalacaktır çünkü bu kadar ayrıntılı ve büyük düşünülmüş bir planın açığa çıkma olasılığı yok gibidir. Afganistan ve Irak işgalleri için resmi kurumları da sürece sokmak isteyen ABD, böylelikle hem askeri açıdan hem de maddi açıdan müttefikler bulmuş olacağına inanmıştır. Ayrıca işgallerin meşruluğunu sağlamak maksadıyla da ulusal ve yerel düzeyde müthiş kampanyalar düzenlenmiştir. Toplumda yaratılan İslami terör korkusuyla insanların bakış açılarının değişmesine ve ön yargının toplumsal arenada hâkim olmasına neden olmuşlardır. Saldırıların sonrasında ortaya çıkan nefret patlaması ve yükselen Amerikan milliyetçiliği sonrasında “biz ve ötekiler” kavramı gibi pek de alışık olmadığımız bir düşünce ortaya çıkmıştır. Bunun doğal bir sonucu olarak kundaklama, mabetlere saldırı, kişilere saldırı, tecavüz ve cinayete kadar varan bir toplumsal dönüşüm gerçekleşmiş ve Amerika artık bazı etnik ve dini gruplar için yaşanılmaz bir durum almıştır (Akıner, 2004: 262).

Amerika'nın bugün güttüğü politika, ayrılıkçı ve kimlik üzerine yoğunlaşmıştır. Her ne kadar “özgürlüklerin ve uç yaşamların ülkesi” diye atfedilse de bunun doğruluk payı taşımadığı ortadadır. Ötekileştirme veya kendinden olmayanı saptama ve bu kriterlere göre politik dav-

ranış geliştirme günümüzde biraz daha masumlaştırılmıştır. Amerikan tarihinin yüzyıl öncesinde ABD Yüksek Mahkemesinin çıkardığı yasa, insanın tüm varlığını yok sayan ve kimliğini deşifre eden bir durumdaydı (Žižek, 2004:67):

“Yüzyıl önceki, bir kişinin “siyah” olarak nitelendirilebilmesi için ne oranda Afrikalı-Amerikalı kanı taşıması gerektiğini belirleyen ABD yargısının çıkardığı yasaya ilişkin tekrar tekrar anlatılan hikâyeyi hatırlayın. Beyaz görünsen bile eğer soyunun 1/64’ü siyahsa bu senin “siyah” olarak tanımlanmana yetmekteydi. Burada da görüldüğü üzere ötekileştirme, etnik farklılığı deşifre etme ve kamplasma, Amerikan tarihinin eski becerilerinde de vardır”.

Yukarıdaki alıntıyı günümüze uyarlamak gerekirse, 11 Eylül saldırılarından sonra başlayan anti-İslamcılık ve bu dine mensup insanların kılık kıyafetleri, yaşam tarzları hedef haline gelmiştir. ABD’de propagandanın enstrümanı haline gelen medya da kamuoyunun şekillendirilmesine hizmet etmiştir; önyargılı nefret suçlarındaki hızlı artış bazen trajikomik olayları da peşinden getirmiştir. İnancı gereği sakal bırakan ve saç tıraşı olmayan Sihlerin, ABD’de Müslüman sanılarak saldırıya uğramaları gibi (Akıner, 2004: 160).

Var olan bir dışlanma durumunu eski bir durumla karşılaştırıp kıyaslanması herhangi birisinin normal veya daha iyi kabul edilmesi anlamına gelir. İnsanlık adına utanç verici olan bazı yaklaşımlar gayet rahatça olumlu kılınabilmektedir. Žižek’ten alıntılanmak gerekirse “Görüyorsunuz, bu yasa, soyunun 1/4’ü ya da

daha fazlası Yahudi ise senin de Yahudi sayıldığın Nazi yasalarından bile daha kötüydü” yaklaşımı durumu en iyi şekilde özetler (Žižek, 2004:67-68).

6. RADİKAL BİR İDEOLOJİ ELEŞTİRİSİ: 68 OLAYLARI

Paris Sorbonne Üniversitesi’nde 3 Mayıs 1968’de bir miting çağrısı yapıldı. Amaç bir önceki gün Nanterre Üniversitesi’nin kapatılmasını protesto etmektir. Bu olayı, Vietnam Savaşı’na karşı kampanya yürüten öğrencilerle aşırı sağcı gruplar arasında bir hafta süren çatışmalar izledi. Sorbonne toplantısına sadece 300 kadar öğrenci aktivist ilgi göstermişti. Fakat akşamla birlikte St. Michel Bulvarı boyunca, şiddetli bir meydan muharebesi patlak verdi. Bu çatışmanın sonunda 72 polis ve sayısı açıklanmayan çok sayıda genç yaralanmış, 600 kişi tutuklanmış ve böylece Fransa Mayıs olayları diye adlandırılan hareket başlamıştı. Slavoj Žižek, bu hareketin tüm felsefi, sosyolojik ve kültürel yansımalarını; 1968 isimli kitabında incelemiştir. 68 Mayıs devrimi, Ekin devrimi olarak da bilinir. Ana felsefe, 68 bizim için ne önem taşıyor değil, 68 gözünden günümüz nasıl görünüyor. 68 devrimi radikal bir ideoloji eleştirisi içermektedir. Günümüzde ideoloji, geniş bir mücadele alanı olarak görülmektedir. Bazı gelenekleri sahiplenme mücadelesinin de sahası durumundadır. Liberal demokrasi ve özgürlük olarak nitelendirdiğimiz birçok şey 19 yüzyıl boyunca alt sınıfın yaptığı uzun, zorlu mücadeleyle kazanılmıştır. 1920 ve 1930 yılları arasında, ırklar arası eşitliği savu-

nan tek politik kuvvet komünistlerken, kapitalist propaganda insan haklarını tehlikeli ve zorlu anlarda doğal yandaş gibi göstermiştir. Kilise de gönlü monarşide olmasına rağmen demokrasiyi ve eşitliği 19 yüzyıl sonlarında istemeyerek kabul etmiştir.

Lacan'ın kullandığı terimlerle açıklamaya çalışırsak eğer: "Efendi söyleminden Üniversite söylemine" geçişi Mayıs 68. Lacan'a göre yapılar artık sokağa inmişti. Hatta "doğru greve çıktı" diye özlü ve eleştirel formüller de ortaya atılmıştır. Doğrunun greve çıkması ve eski-yeni efendinin yer değiştirmesi, aslında yeni gelenin eskisine nazaran fazla tiran olmayışı mutlu olmak için yeterli bir nedendi. "Üniversite söylemine kayış gerçekten doğru muydu ya da kapitalizmden başka bir sisteme geçiş miydi 68?" diye sorar Lacan. Değiştiği konu aslında basitçe yapılan işin nedenini, gayesini eleştirmek. Mayıs 68'e kadar süregelen bir baskı yönetimini kendi baskı yönetimleriyle değiş tokuş etme kaygısı vardır burada. Hatta bunu şöyle dile getirir öğrencilerine karşı; "Devrimciler olarak, yeni bir efendi talep eden histeriklerisiniz siz. Bir efendi bulacaksınız" (Žižek, 2008:7-8).

Žižek bu noktada olaya bakışını şöyle belirlemiştir: Mayıs 68'de politik güç için mi mücadele edildi yoksa başka karmaşık sebepleri için mi? Sahip hegemonya, hiyerarşi, cinsel özgürlük gibi konularda Mayıs 68'i sahiplendi. Yeni Cumhurbaşkanı Sarkozy, seçim kampanyalarında en büyük hedefinin Fransa'yı 68'den kurtarmak olduğunu söylemiştir. Sarkozy aslında kendisine cumhurbaşkanı olma yolunu açan şartları oluşturan ortama

borçludur. Mayıs 68 akımıyla Fransa bugün sahip olduğu ve birçok milletin gıpta ile baktığı kavramlara kavuşmuştur. Sarkozy'nin bu çıkışı ortaya iki tür Mayıs 68 anlayışı çıkarır. Son zamanlarda yakındığımız konu "biz ve öteki"nin belleğindeki Mayıs 68 kavramı. Bu hengâmede arada kaynayıp gidense öğrenci ve işçi grevleri arasındaki bağın bir kenara itilmesi olmuştur. Bu iki bileşen aslında o zamanda hareketin bu denli sesli olmasını ve ilham kaynağı olmasını sağlamıştır (Žižek, 2008: 15-17).

7. FLASH MOB HAREKETLER: BİR ANLIK GÜRUH

Žižek flash mob'ları (bir anlık grup) içeriksiz mesajlar olarak nitelendirir ve 68 hareketleriyle karşılaştırılmaması gerektiğini belirtir. Place du Tracadero'da (Paris'teki Trocadero Meydanı) 8 Mart 2008'de saat 02.55'te 3 bin kişi ansızın heykel gibi donup kaldı. Daha önce de Amerika'da yapılan bu eylemin amacı "şehre büyüü geri getirmektir". Yani o eski görkemli, uzun soluklu protestoların, haklı tepkilerin büyüünü geri getirmek istemişlerdi. Bu tür olayları genelde kendilerini yeni solcular olarak adlandıranlar gerçekleştirmektedir. Bunu yaparken de yasalara uyma zorunluluklarını göz önünden bulundurmışlardır fakat yaptıkları gayet radikal ve popüler bir şeydi.

Bu olaylarda eksik kalan ise, durumun mesaj içermemesiydi. Bir anda cereyan eden bir durum ve oldukça sıradandı. Tıpkı 2005 yılında Fransa'da patlak veren "Banliyö Olayları" gibi. Bu olaylar 68 hareketinin tesiri altında kalır ve ama bir

mesaj vermez. Olaylar banliyölerde yaşayan göçmen gençlere zamanın İçişleri Bakanı Nicolas Sarkozy'nin "pislik" sıfatıyla hitap etmesi üzerine odaklandı. Herhangi bir talep, anlaşma yoktu sadece protestolarına verilen tepkinin protestoları vardı banliyö olaylarında (Badiou, 2008:28). Şiddetli ve geniş olmasına rağmen akıldışı, sıfır seviyede bir olay olarak adlandırılabilir. Burada üzücü olan şey, sisteme yönelik bir muhalefetin kendisini gerçekçi bir alternatif kılığında ya da en azından anlamlı bir ütopyacı proje kılığında dile getirememesi, sadece anlamsız bir patlama şeklini alabilmesinin, içinde bulunduğumuz durumun ağır bir suçlaması olmasıdır. "Elimizdeki tek seçim, kuralara uymakla (öz) yıkıcı şiddet arasındaki seçim olduğu zaman, o çok övülen seçim özgürlüğümüz neye yarar?" der Žižek (Žižek, 2008: 25).

Banliyö olaylarındaki herkes Fransız vatandaşydı. Buna karşın bu topluluk kendilerinin göz ardı edildiğini, ötekileştirildiklerini ve dışlandıklarını söylüyorlardı. Yönetim kendilerini görmemezlikten geldiklerini ama her şeye rağmen var olacaklarını ispata çalışıyorlardı. Olayların eleştirel boyutundaysa gözden kaçan husus, göstericilerin kendi iç dünyalarını yaşamak istekleri değil gerçek Fransız yurttaşlarıyla özdeşleşmek istemeleriydi. Fransa Tarihi'nin son 40 yılında geçen 68, 89 ve 2005 olayları üçlemesi farklı toplumsal ve politik tepkiler ortaya çıkarmıştır. 68 olayları aslında kapitalizmin güçlü şekilde geri dönmesine sebep olmuştur. Politik açıdan kaybedilen bir durumken toplumsal açıdan kazanılan bazı şeylerin olduğu söylenir. Mesela cinsel özgür-

leşme, bireysel özgürlükler, kadının güçlü olduğu kamusal kurumlar, otorite ve baskı biçimlerinin değişimi gibi. 1989 Anti-Komünist hareketi ise 68'in tam aksine politik açıdan kazanırken toplumsal açıdan kaybetti. Bu yeni sistemle Komünizm dağıldı ama yerine gelen milliyetçi-kapitalizm karışımı sistem toplum uğruna mücadele ettiği şey değildi. Birbirine zıt iki hareketin ortak paydasını bulmak istersek, bireysel özgürlükler, toplumsal engeller ve yaratıcılığa özgürce bağlılık gibi konularda bunu başarabiliriz (Trotskiy, 2008:128). İki olay arasındaki fark, 68'in anti-kapitalist oluşu ve parlamenter demokrasiyi eleştirmesiyle 89'un parlamenter demokrasiyi istemesidir. Son olarak gerçekleşen 2005 olaylarında ise programsız ve akıldışı ayaklanma olarak görülür Žižek. 68 olaylarının ideolojisinin yöneticiler tarafından sahiplenilmesinin negatif etkisinin reel sosyalizmi devirmek olduğu kanısındadır. Bu tür olaylarda insanların dünyasızlaşması ve verdiğimiz tepkilerin, protestoların şiddete (anlamsız) yönelik olması alacağı tek biçim olmuştur (Žižek, 2008: 35).

SONUÇ

Slavoj Žižek'in hayatı, konuşurken kontrol edemediği elleri kadar baş döndürücüdür. Her yıla sığdırılan birden fazla kitap, yüzlerce makale, konferans ve söyleşiler Žižek'in üretkenliğinin kanıtıdır. Kendisini ateist bir solcu olarak nitelerken kalıplaşmış kriterlerin dışında bir yerde durduğunu savunur. "Eski solcular gibi fırsattan istifade etmeye hazır, ellerini kriz ortamına ovuşturan bir solcu de-

lim”der. Ayrıca mevcut siyasal ve ekonomik düzenin nimetlerinin daha cazip olduğunu söyleyecek kadar da cesurdur. Günümüz demokrasilerinin aslında totaliter rejimlerden pek de farklı olmadığını vurgular. Ona göre, sadece bir elit yönetici sınıf, seçim zamanlarında halka dönerek “bu tahtın sahibi sensin” diyerek onları sandığa göndermektedir. Ancak iktidara gelen yine bu elit yönetici sınıfın temsilcileridir.

Demokrasinin işleminin en önemli dayanağı birey ve halk rızasıdır. Žižek’e göre halkın aslında burada bilinçli bir etkinlik içinde olmadığı kesindir. Çünkü ona göre birçok kararda rol yapıyoruz. Karar vermek, özgürce karar almak esnasında aslında gizemli bir sesin bize ne yapmamızı söylemesi bir yana, bunu beklemekte ve talep de etmekteyiz. Demokrasi dediğimiz bu sistem de hepimiz birer kralız. Alınan kararların altına şeklen imzasını atan bir kral. İşte tam da burada kralın saygınlığını nasıl koruyacağımız ve onu nasıl etkin kılacağımız sorunu ortaya çıkıyor.

Sivri dilliliği, sözünü sakınmaması, devinimi hızla devam eden düşünce sistemi, üretkenliği Žižek’i 21. yüzyıl iletişim çağını aydınlatan ve yaşayan efsanevi bir kuramcı yaptı. Marx temelli görüşten beslenen Žižek, gerek 68 olayları gerekse diğer siyasal sol hareketlerin etkisiz kalmasında apolitize edilmiş grupların özne eksikliğine vurgu yapar. Bir kahramanı beklemek ve kendi olmak için kendinden vazgeçmeyi anlamamak var olan sorunlardan sadece bir tanesidir. Özellikle Lenin ve Stalin’e değinen düşünür, Marksizm’in temelinden kayışına işaret eder.

Stalin’i insanlığın başına gelmiş yüzyılın felaketi olarak nitelendirirken içindeki gelişmeleri de trajikomik bulur. Vaat edilen eşit ve komün yaşamdan devlet odaklı otoriter yapıya yöneliş, Stalin’in acımasız uygulamalarıyla bütünleşmiş ve komünizme ağır darbe vurmuştur.

Yakın tarihimizde Afganistan’a, Irak’a düzenlenen işgallerden dolayı ABD’yi eleştirirken Avrupa’yı da ikiye bölmeyle suçlar. Žižek için Avrupa caydırıcı güç olmaktan uzak sadece blöf yapan riyakâr bir kıtadır. Pastadan pay kapma girişimindeki aç gözlü bir saldırgan. Bu durum özellikle Irak savaşıyla belirgin bir şekilde ortaya çıkmış ve siyasal tutumları buna kanıt olmuştur. Saldırı nedenleri arasında sayılan liderlerin, geçmişte bölgedeki en sadık müttefikleri olduğu ve sonrasında çıkar çatışmasıyla kendi yarattıkları canavarların, kendilerine saldırdığı zaman nasıl düşman bellediklerini Irak örneğiyle vurgulamaktadır. Düşünür bu noktada dikkate alınması gereken bir yerdedir ancak bunu kim yapacaktır? Amerika mı yoksa Avrupa mı? Her ikisi de mümkün değildir.

Žižek yeni solun aslında şimdiki sistemin can çekişi esnasında güçlenebileceğini söyler fakat kendi içinde bölünmüşlük ve ne istediğini bilmeme buna engeldir. Kapitalizm krize koşarken alternatif olmanın gerekli olduğunu fakat alışılmış sistemin rahatlığından dolayı toplumun bundan kolay kolay vazgeçemeyeceğini savunur. Buradaki sorunun kapitalizm’in kendinden başka bir sistemi mümkün görmeyecek kadar iyi yol izlemiş olmasıdır. Halk ütöpik şeylere inanırken bu sistemin yerine başkasının olabileceğini düşüneme-

mektedir. Žižek burada eksik yönleri ortaya koymuştur fakat çağımız insanının hareket etmeye bile mecali kalmamıştır. “Sinema sapık sanatın ta kendisidir. Size arzuladığımız şeyi vermez, nasıl arzulayacağınızı söyler.” cümlesinin sahibidir aynı zamanda. The Guardian gazetesine 2008 yılında verdiği röportajda “Zamanda yolculuk yapabilmeniz mümkün olsa, nereye giderdiniz?” sorusunu, “19. yüzyılın başında Almanya’da bir üniversitede Hegel’in dersini alan bir öğrenci olmak isterdim” diye yanıtlamıştır Žižek. Hayattaki en büyük korkusu ise öldükten sonra uyanabilme ihtimali, bu nedenle ölür ölmez gömülmek istiyor. Aslında Žižek’in kendisi, bir felsefecinin tavrının, bizim kendi ideolojik ön kabullerimizi sorgulamak yerine bize dünyayı anlatan Büyük Öteki gibi davranmak olmaması gerektiğini tartışarak, Jacques Lacan’ın kendi kuramlarını sürekli yenilemesini savunmaktadır. Žižek için felsefeci, soruları yanıtlamaya çalışan birisinden daha çok, eleştiren birisidir.

Pop kültür üzerine düşündüklerini günümüzde iç içe geçmiş olan politikayla bağdaştırırken kültürün ticarileştirilmesine, ekonominin de kültürel bir olguya dönüştürülmesi üzerinden gider. Var olan kitlenin görmezden gelinemeyecek kadar kültürel değerlere sahip olduğunu belirtir. Yine aynı röportaj esnasında bu konuyla ilgili soruya şöyle cevap vermiştir: “Geçmişteki iyi günlerde (eğer gerçekten iyiydilerse) yaptığımız gibi ekonomi ve kültüre karşı gelemeyiz. Sadece kültürün ticarileştirilmesi yoluyla değil ekonominin de kültürelleştirilmesi yoluyla da birbirine bağlanmışlardır. Bugün, politik

analiz kitle kültürünü atlayamaz. Bana göre, temel ideolojik davranışlar büyük felsefi cümlelerde bulunmazlar, bunun yerine, nasıl davranırsınız, nasıl tepki verirsiniz gibi sadece kitle kültüründe olmayan fakat bugüne kadar sadece kitle kültüründe yansıtılmış olan pratik hayatta bulunurlar. Bugün kitle kültürü açıkça bir ideolojik savaş meydanıdır”.

Gençlerin küresel düzeyde popüler bir spor giyim markası olan Abercrombie & Fitch için hazırlanan katalogdaki fotoğraflar için reklam metni de kaleme aldı Žižek. Ünlü fotoğrafçı Bruce Weber’in fotoğraflarına eşlik edecek bir metin yazdı Büyük bir entelektüelin reklam metni yazmasının uygun olup olmadığı sorulduğunda, ise Boston Globe’a şunları söyledi: "Eğer para kazanmak için bu tür işler yapmak veya tam zamanlı çalışan Amerikalı bir akademisyen olarak imtiyazlı bir yer kapmak için kış öpmek zorunda kalmak arasında bir seçim yapmam istenseydi, böyle yerlerde yazmayı seçmekten zevk alırdım!"

Noktayı Žižek’in sözleriyle koyacak olursak: “Hayat aptal ve anlamsız bir şeydir ve size hiçbir şey öğretmez!”

KAYNAKLAR

Akiner, NURDAN (2004). Düşman Değiliz-11 Eylül Saldırıları Ardından Amerikan Milliyetçiliği. İstanbul: Karakutu Yayınları.

Badiou, ALAİN (2008). The Meaning of Sarkozy. London and New York: Verso.

Rigel, NURDOĞAN vd. (2003). Kadife Karanlık: 21.Yüzyıl İletişim Çağını Aydınlatan Kuramcılar. İstanbul: Su Yayınları.

Kay, SARAH (2006). Eleştirel Bir Giriş, Çev. Zeynep Kuyumcu. İstanbul: Encore Yayınları.

Trotsky, LEON (2009). Terörizm ve Komünizm, Çev. Onur Koyunlu. İstanbul: Epos Yayınları.

Wright, Elizabeth & Wright, Edmond (1999). The Žižek Reader. New York: Wiley Blackwell.

Žižek, SLAVOJ (2002). Kırılgan Temas, Çev. Tuncay Birkan. İstanbul: Metis Yayınları.

Žižek, SLAVOJ (2008). Stalinizm, Çev. Sabri Gürses. İstanbul: Encore Yayınları.

Žižek, SLAVOJ (2004). Ödünç Alınan Irak Çaydanlığı, Çev. Mehmet Öznur - Sibel Erduman. İstanbul: Encore Yayınları.

Žižek, SLAVOJ (2008). 1968, Çev. Sabri Gürses. İstanbul: Encore Yayınları.

Žižek, SLAVOJ (2009). Önce Trajedi Sonra Komedi, Çev. Mehmet Öznur. İstanbul: Encore Yayınları.

Žižek, SLAVOJ (2008). Kieslowski ya da Maddeci Teoloji, Çev. Sabri Gürses. İstanbul: Encore Yayınları.

Žižek, SLAVOJ (2007). Paralaks, Çev. Sabri Gürses. İstanbul: Encore Yayınları.

Žižek, SLAVOJ (2007). Kieslowski ya da Maddeci Teoloji, Çev. Sabri Gürses. İstanbul: Encore Yayınları.

Žižek, SLAVOJ (2002). İdeolojinin Yüce Nesnesi, Çev. Tuncay Birkan, İstanbul: Metis Yayınları.

Žižek, SLAVOJ (2006). Biri Totalitarizm mi Dedi?, Çev. Halil Nalçaoğlu. İstanbul: Epos Yayınları.

Žižek, SLAVOJ (2005). Gıdıklanan Özne, Çev. Şamil Can. İstanbul: Epos Yayınları.

Žižek, SLAVOJ (2004). Lenin Üzerine, Çev. Nilgün Aras. İstanbul: Encore Yayınları.

Žižek, SLAVOJ "Class and Commons" New Left Review 57 May-June, 2009, 43-55.

Glenn, JOSHUA "The Examined Life: Enjoy Your Chinos!" Boston Globe, 6 July 2003, H2.

Harpham, GEOFFREY GALT, "Doing the Impossible: Slavoj Žižek and the End of Knowledge". Critical Inquiry (Spring 2003), 453-485.

NTVMSNBC,
<http://arsiv.ntvmsnbc.com/news/375335.asp>, Erişim Tarihi: 12 Aralık 2011.

The Guardian, “A life in writing: Slavoj Žižek”, <http://www.guardian.co.uk/culture/2011/jul/15/slavoj-zizek-interview-life-writing>, Erişim Tarihi: 02 Ocak 2012.

Tura, S. MURAT “Şeyh ve Ayna”, Defter 24 (Yaz 1995): 62-89.

Žižek, SLAVOJ “Tolerance as an Ideological Category”. *Critical Inquiry* 34 (Summer 2008), 660-682.

Žižek, SLAVOJ “Against the Populist Temptation”. *Critical Inquiry* 32 (Spring 2006), 551-574.

